

I. A kutatóhely fő feladatai 2012-ben

Az intézet 2012-ben a kialakított kutatási stratégiájának megvalósításából adódó célokkal folytatta kutatásait, teljesítette a kutatási szerződésekben és megállapodásokban vállalt kötelezettségeit. Legfőbb feladatai a Verseny és szabályozás, valamint a Munkaerőpiaci Tükör 2012. évi köteteinek összeállítása, az Európai Bizottság 7. keretprogramja által támogatott kutatási projektek időarányos teljesítése, a munkapiaci keresleti és kínálati előrejelző rendszer kialakítására fordított munkálatok, valamint az MTA Lendület program keretében a játékelméleti kutatások folytatása voltak.

II. 2012-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

MAKROGAZDASÁGTAN ÉS NÖVEKEDÉS

A vállalatok különbözőségének szerepe a hatékonyság és a külkereskedelmi teljesítmény alakulásában c. kutatás a vállalati mérleg- és termék-szintű külkereskedelmi adatok elemzésén keresztül mutatja be a magyar külkereskedelem általános jellemzőit valamint az exportdinamika sajátosságait. Az empirikus elemzés a heterogén vállalatokra építő modellek logikáját követi. Ezekkel a modellekkel összhangban azt találták, hogy a magyar külkereskedelem erősen koncentrált, így például a vállalatok 5 százaléka bonyolítja az export és az import több mint 80 százalékát. A külkereskedő vállalatok (exportálók és importálók egyaránt) jelentősen termelékenyebbek, mint az egyéb szempontokból hasonló, nem külkereskedő vállalatok; sőt, a külkereskedelmi státusz fontosabb szerepet játszik a vállalatok közötti különbségekben, mint a hazai vagy külföldi tulajdon. A magyar külkereskedelem empirikus kutatásának fő – az export és import viszonyára, az innováció szerepére valamint a külkereskedelem stabilitására vonatkozó – eredményei alapján kijelenthető, hogy a vállalatok külpiacra való kilépése a versenyképesség és a növekedés szempontjából kulcskérdés, a gazdaságpolitikának ezt kell szem előtt tartania és megfelelő eszközökkel támogatnia.

A technikai fejlődés elengedhetetlenül fontos a gazdasági növekedés szempontjából. Ezt a következtetést támasztják alá a *Tudomány, innováció, vállalatok és piacok a globális világban* kutatás eredményei. Ugyanakkor a technikai fejlődést lehetővé tevő technológiák a fejlett országokból származnak, ami számos ország számára teszi szükségessé azok importálását. A részletes magyar adatok elemzése azt mutatja, hogy (i) az importált technológia az elmúlt két évtizedben növelte mind az egyes vállalatok, mind pedig a vállalatok összességének a termelékenységét; (ii) az importált technológia növeli a szakképzett munka iránti keresletet, ami a 'szakképzettség-igényt növelő technikai változás' egyik megjelenési formája. Ennek következtében is jelentősen nőttek a bérkülönbségek Magyarországon.

A tartós fogyasztási cikkek javítása és alkatrészellátása versenyjogi szempontból c. kutatás keretében megállapították, hogy a tartós jóságok piacán még verseny esetén is előfordulhatnak olyan stratégiák, amelyek a fogyasztói irracionális kihasználására vagy akár annak növelésére irányulnak. Ezek jelenléte a verseny erejét csökkenti, és az erős versenytől sem várható el az, hogy ezt megszüntesse. A fogyasztók felvilágosítása mellett bizonyos közvetlen intézkedésekkel is javulást lehet elérni, de leginkább a felelősség újraértelmezése vezethet eredményre. Mivel a váltási költségek hozzájárulhatnak az elsődleges piac monopolizációjához, illetve ahhoz, hogy sok „bezárt” fogyasztó lesz a piacon, ennek megakadályozása, a márkák közötti verseny erősítése, lehet a versenyhatóság egyik

legfontosabb eszköze. A piac meghatározásnál célszerűbb pontos mennyiségi érvelés nélkül is a szeparált piacok feltevését elfogadni. Ilyen esetekben a szokásos teszt alkalmazása gyakorlatilag lehetetlen, a dominancia analízisben kell megállapítani, hogy a domináns pozícióval visszaéltek-e vagy sem.

PIAC- ÉS VÁLLALATELMÉLETI ÉS EMPIRIKUS KUTATÁSOK

A szolgáltatóváltás és a fogyasztói magatartás vizsgálata a kutatócsoport *Váltási költségek becslése aggregált adatok alapján* című projektjében is központi szerepet kapott. A hazai személyi hitelek piacán a már szerződött és a még nem szerződött fogyasztók viselkedését hasonlították össze. A régi és az új fogyasztók árváltozásra adott különböző reakcióiból meghatározták a váltási költségeket. Azt találták, hogy a régi fogyasztók reakciója sokkal alacsonyabb, mint az újaké, amely jelentős váltási költségekre utalhat, és komolyan növelheti a bankok piaci erejét.

Egyik kutatásuk során azt mutatták be, hogy miként alkalmazhatók az aukció elmélet eredményei a *közbeszerzések modellezésére*. Bár látszólag az egyszerű elsőáras aukció nehezíti leginkább az összejátszást, érdemes lehet többféle, tárgyalásos vagy akár kombinált eljárást is elérhetővé tenni. A szerződési jog gazdaságtana segítségével arra is rávilágítottak, hogy a szerződéstől való ingyenes elállás jelenlegi gyakorlata nem biztos, hogy fenntartható. Meg kell vizsgálni, melyik fél a kisebb költségű kockázatviselő, és ennek alapján kell döntenie az ígéretek kikényszerítéséről, illetve a lehetséges kártérítésről. Így sem biztos, hogy az összejátszás teljesen kiküszöbölhető, de mindenképpen csökkenthető volna.

A kockázatitőke-finanszírozás fejlődésének nemzetközi és hazai tendenciái című, több éve folyó kutatás eredményei összefoglalásra kerültek és ennek alapján könyv készült. A könyv a kockázati tőkére megjelent első olyan tudományos igényű monográfia, amely a kockázatitőke-ágazat két szegmensét, a klasszikus kockázatitőke-befektetéseket és a kivásárlásokat együtt tárgyalja működési módjuk egyezőségei alapján. Ugyancsak elsőként támasztja alá statisztikai adatokkal e tőkepiaci finanszírozás jelentőségét a hazai vállalatok forrásellátásában. Az ágazat működésének mozgatórugóit helyezi vizsgálatának középpontjába, s vizsgálja meg a magyarországi kockázatitőke-ágazat fejlődését alapvetően meghatározó területeket, így a kockázatitőke-alapokhoz érkező tőke forrását, a befektetések finanszírozásához igényelt hitelek pénzügyi konstrukcióit, az eltérő kilépési technikák alkalmazása nyomán az ágazatot finanszírozó (nemzetközi/hazai) intézményi befektetők és a kockázatitőke-alapok által elért hozamokat. A magyarországi kockázatitőke-piacot a középkelet-európai régióban tapasztalt trendekbe illeszkedően tárgyalva rámutat azon tényezőkre, amelyek a fejlett tőkepiacokhoz képest számottevő késéssel és fejletlenebb pénzügyi kultúrával induló régióban a globális tőkepiaci folyamatok érvényesülését mozgatták és az ágazat működésének eredményességét befolyásolták.

GLOBALIZÁCIÓ, EU INTEGRÁCIÓ ÉS FELZÁRKÓZÁS

Magyarország Közép- Kelet-Európa átalakuló országai közül az egyik vezető helyet foglalja el a *kifelé irányuló működő tőke beruházások* tekintetében. A kifelé irányuló beruházók egy része maga is külföldi beruházók tulajdona, így valójában közvetetten és nem közvetlenül beruházója a működő tőkének. A kifelé irányuló beruházások sok jellemzőjét (így előnyeit és hátrányait, működési módját) jelentősen meghatározza, hogy a szereplők közül melyik tekinthető a beruházásokról döntő igazi befektetőnek: a tőke származási országának (anya-) befektetője, vagy a közvetítő országban működő befektető. A kutatás a magyar nagy kifelé

irányuló működő tőke beruházók (így a TriGránit, a MOL és az OTP) példáját elemezve megkérdőjelezi a szakirodalomban használatos közvetett és közvetlen beruházó dichotóm megkülönböztetés tiszta érvényességét (és az ezekhez kapcsolódó hatásokat). Bevezeti a virtuális közvetett beruházó fogalmát azon közvetett beruházókra, amelyek esetében létezik ugyan a származási ország(ok)ban fellelhető külföldi többségi tulajdon, viszont a tulajdonosok között nincs egyetlen olyan beazonosítható csoport sem, amely egyértelmű többséget, illetve ellenőrző képességet tudna felmutatni. Az említett magyar vállalatok ilyenek, s ezért a stratégiai döntéseiket, így a kifelé irányuló beruházásra vonatkozó kezdeményezést is a cégek menedzsmentje hozza és nem azok többségi tulajdonosai. A virtuális közvetett beruházók sajátosságai közelebb állnak a közvetlen beruházók sajátosságaihoz, mint a közvetettekhez. A közvetett és a virtuális közvetett beruházók jelentősen különböző hatással lehetnek a beruházási láncban résztvevő országokra és vállalatokra. Más lehet a kifelé irányuló működő tőke beruházások motivációja: a tiszta közvetett beruházásoknál hagyományosan a relatív kompetitív előnyök határozzák meg a kifelé irányuló beruházásokat, míg a virtuális közvetett beruházásoknál domináns szerephez jutnak az azonos fejlettségi szintű és azonos tényező-ellátottságú gazdaságokra jellemző horizontális beruházások. A származási országra vonatkozó hatások (pl. profit-repatriálás) is másképp működik a virtuális, mint a tényleges közvetett befektetőknél. A kifelé irányuló működő tőke beruházások fenntarthatósága ugyancsak másképp vetődik fel a virtuális közvetett beruházók esetében, mint a tényleges közvetett beruházóknál, mert előbbieket ők nincsenek olyan periferiális pozícióban a származási ország beruházóihoz képest, mint az utóbbiak. S végül, a virtuális közvetett beruházók nagyobb szakpolitikai támogatást kaphatnak saját kormányuktól (amely magáénak érzi e cégeket), mint a tényleges közvetett beruházók.

OKTATÁSGAZDASÁGTAN

A népesség iskolázottságának előrejelzése 2020-ig kutatás eredményei azt mutatják, hogy ha minden ugyanúgy ment volna tovább, mint a 2000-es év elején, akkor is lelassult volna a népesség iskolázottságának növekedése 2010 után. A nagyon alacsony végzettségűek arányának csökkenése megállt volna, a legfiatalabb korcsoportokban pedig növekedni kezdene. Ugyanebben az időszakban megállna a szakmunkás/szakiskolai végzettségűek arányának csökkenése is. Az iskolázottság növekedésének lassulására változatlan oktatáspolitikai mellett sem csak az alacsony iskolázottságúak esetében számíthatnánk. Az eredmények arra hívják fel a figyelmet, hogy ahhoz, hogy ne lassuljon az iskolázottság növekedése, olyan oktatáspolitikai változásokra lett volna szükség, amelyek döntően a kedvezőtlen családi háttérű tanulók iskolázási esélyeit javítják.

A roma tanulók iskolai lemaradásainak okát vizsgáló kutatás során megállapították, hogy a nyolcadik évfolyamos roma tanulók lemaradása, a magyarországi kompetenciamérések tanúsága szerint – mind szövegértési, mind matematikai teszteredményekben mérve – igen tekintélyes: egy teljes szórásnyelvi. Éppen akkora, mint amekkora a hasonló korú fehér és fekete bőrű diákok közti különbség volt az Egyesült Államokban a múlt század nyolcvanas éveinek elején, amely azonban azóta jelentősen csökkent. E jelentős lemaradás nagymértékben magyarázza a roma fiatalok későbbi munkapiaci sikertelenségét és a roma kisebbség hátrányainak generációk közötti továbbörökítését. E készségbeli lemaradások már igen korai életkorban, az általános iskola megkezdése előtt kialakulnak, az általános iskola végén mért

különbségek pedig a középiskolában tovább tágulnak. A lemaradások igen nagy része mögött társadalmi összetételbeli (jövedelmi, iskolázottsági és lakóhelyi) különbségek állnak. A nagyjából egy szórásegységnyi lemaradás a töredékére – a matematikai teszt esetében a negyedére, az olvasás teszt esetében az ötödére – olvadna le, ha feltételeznénk, hogy a nem roma többséghez tartozó tanulók is hasonlóan rossz életkörülmények között élnének, mint a roma fiatalok, vagy ha feltételeznénk, hogy a roma kisebbséghez tartozó tanulók hasonlóan jó életkörülmények között élnének, mint a nem roma fiatalok. A roma fiatalok iskolai lemaradását nem etnikai sajátosságok, hanem csaknem kizárólag jól értelmezhető társadalmi okok magyarázzák.

A roma és nem roma tanulók közti teszteredmény-különbségek létrejöttében a másik kulcsfontosságú tényező az, hogy a roma fiatalok lakóhelyi hátrányaik és az iskolarendszer szelekciós mechanizmusai következtében kiszorulnak a jó minőségű iskolákból. A roma fiatalok többségének oktatása olyan osztályterekben folyik, ahol a megoldatlan pedagógiai problémák volumene miatt nagyon nehéz jó minőségű oktatómunkát végezni. A roma tanulók a nem roma tanulókhöz képest negyven százalékkal nagyobb eséllyel kerülnek képesség szerint szélsőségesen szegregált, nehezen tanítható osztályba, ahol a kortárs csoport kedvezőtlen összetétele és a túlzott tanári munkaterhelés miatt a tanárok számára szinte lehetetlen a minőségi pedagógiai munka, melynek következtében ezeket az osztályokat a jó pedagógusok többsége elkerüli, tekintettel rá, hogy a nagyobb munkaterhelést az itt tanító pedagógusok keresetében nem kompenzálja semmi. A roma gyerekek igen nagy mértékű magyarországi iskolai szegregációja kétharmad részben etnikai szempontoktól független szegényprobléma, egyharmad részben pedig a roma tanulókat specifikusan sújtó etnikai probléma.

A roma tanulók iskolai teljesítménybeli lemaradása alapján a szegénységre és az abból következő családi és iskolai hátrányokra vezethető vissza. Az iskolai szegregáció jelenségét leszámítva, az okok között nincs olyan, amely célzottan a roma kisebbségre irányuló társadalompolitikai beavatkozásokat tenne szükségessé. Alapjában univerzális és színvonal politikákkal lehet és kell a hátrányos helyzetű – roma vagy nem roma – gyerekek tanulmányi lemaradásán és társadalmi leszakadásán segíteni.

MUNKAPIACI KUTATÁSOK

A közszféra munkapiacának vizsgálatával foglalkozó kutatás egyik kérdése volt, hogy a nyugdíjkorhatár-emelés időszakában kizorítják-e az idősebb munkavállalók a fiatalokat a közszférában. A becslések azt mutatják, hogy mind a munkahelyeken dolgozó fiatalok állománya, mind az oda felvett fiatalok száma érzékenyen reagál az idősebbek megnövekedett foglalkoztatására. A kor mellett releváns a munkavállalói tapasztalat is, amely a béreknél jelentkező kizorítási hatás mutat. A tapasztalat szerinti bérhozzamok erősen csökkennek a minimális tapasztalattal rendelkezők esetében. Elemezték az állami és magán szektor jövedelemkülönbségét 2002 és 2008 között. Az eredmények szerint a bérelszétlítés különböző pontjain szintjében és előjelében is jelentősen különbözik a közszféra és versenyszféra közötti bérkülönbség, és a jellemzők által megmagyarázott rész. Vizsgálták a női-férfi bérkülönbséget és a foglalkozási szegregációt a köz- és magán szférában. Figyelembe véve a két szektor közötti szelekciós torzítás hatását, valamint a foglalkozási szegregáció hatását és időbeli változását, megállapították, hogy a közszférában kisebb a megmagyarázatlan bérkülönbség, és nagyobb eséllyel jutnak vezetői pozíciókba a nők.

Az elmúlt évtizedek tapasztalatai szerint a munkapiacok megfelelő működéséhez a piaci automatizmusok mellett hasznos, sőt szükséges a *munkapiaci kereslet és kínálat közép- és hosszú távú előrejelzése* – lehetőleg kvantitatív módszerekkel és megfelelő részletezettséggel. 12 ország és az Európai Unió kvantitatív munkapiaci előrejelzési gyakorlata azt mutatja, hogy az előrejelzési módszertan alapszinten már 15-20 évvel ezelőtt kialakult, ugyanakkor azóta is több irányban folytatódnak a továbbfejlesztési törekvések. A legtöbb ország igyekszik adatgyűjtési gyakorlatát a célnak megfelelően továbbfejlesztetni, az előrejelzésben résztvevő érdekelt felek munkáját koordinálni, s az elkészült előrejelzéseket minél szélesebb körben, korszerű eszközökkel elterjeszteni. Külön terület az előrejelzések elkészülte után alkalmazott elemzések elmélyítése, így a részarány-elemzés (shift-share analízis), valamint az IFLM-mutató (Indicator of Future Labour Market Situation) megfelelő alkalmazása. A modellezési munka új területe a foglalkozások és képzettségek helyettesítési lehetőségeinek beépítése az előrejelző modellbe; egy új változó, a készségek értelmezése a korábbi változókhoz (iparág, foglalkozás és képzettsége) képest; valamint a kereslet és kínálat eltéréseinek megfelelő értelmezése az előrejelzés különböző részletezettségi szintjein, és az ilyen feszültségek megfelelő kommunikálása a felhasználók részére. Az egyensúlyhiányok és az előrejelzések pontosságának elemzése felveti a munkapiaci előrejelzések egyik alapvető kérdését, miszerint a számítások végeredménye mennyiben tekinthető a jövő előrejelzésének, és mennyiben jól informált, szisztematikus kivetítésnek.

A mélyszegénységben élők számára nyújtott mikrohitelzés magyarországi megvalósítását elemző kutatás eredményei a következők: (i) a pénzügyi tőke biztosítása mellett egy ilyen program sikeréhez nélkülözhetetlen a társadalmi, kapcsolati tőke nyújtása is, melynek legfontosabb formája a terepmunkások folyamatos jelenléte; (ii) a mikrohitelzés jelentősen hatékonyabb munkahelyteremtő eszköz, mint a közfoglalkoztatás; (iii) a mikrohitelzés nem univerzális szegénységcsökkentő eszköz. Elsősorban a vállalkozói képességekkel rendelkezők számára jelenthet megoldást. A program sikeréhez szükséges állami eszközöket: kiszámítható szabályozási környezet; normatív vállalkozóvá válási támogatás; adó- és járulékkedvezmények nyújtása az alacsony képzettségű foglalkoztatása esetén, beleértve az önfoglalkoztatást; a mikro- és kisvállalkozások piacra lépési korlátainak, az adminisztratív terheknek a csökkentése; a mikrohitelzés speciális pénzügyi szabályainak a kialakítása, a pénzintézetekre vonatkozó szabályok módosítása.

A *szürkebérezés (a bérek aluljelentése)* még az magas adómorál példájaként emlegetett skandináv országokban is elterjedt, egyes szektorokban. Ezen belül gyakori, hogy a vállalkozó a kötelező legkisebb bért fizeti. Az „álmínimálbér” igen gyakori az európai periféria országokban, és a legutóbbi évekig az volt Magyarországon is. Úgynevezett kettős korlát ökonometriai modellel becsülték a családi valószínűséget 2003. illetve 2006. évi adatokkal. A csaló minimálbéreseknél a vállalati alkalmazottakon belüli aránya 2003-ban 7–11 százalékosnak, 2006-ban 5,5–6 százalékosnak adódott. Az eredmények szerint a minimálbéreseknél körülbelül 40–50 százaléka kapott zsebbe pénzt a két évben. A csalók becsült tényleges bére lényegesen meghaladta a minimálbért (a két vizsgált évben nagyjából 2-2,4-szeresen), ami természetesen következik abból, hogy a családi valószínűség a jól képzett minimálbéreseknél magasabb. Az adózás alól kivont teljes összeg 60 százaléka a legfelső (potenciális) kereseti ötöd, 83 százaléka pedig a két felső ötöd számlájára írható. Ezért a minimálbér egységes emelése csak kismértékben tudja befolyásolni az adózás alól kivont bértömeget, az aggregált fehéritési hatása nem lehet jelentős. A minimálbér jól megválasztott

szempontok szerinti differenciálása illetve a célzott ellenőrzés viszont alkalmas fehéritő eszköznek tűnik.

KÖZÖSSÉGI GAZDASÁGTAN ÉS KÖZPOLITIKÁK

A népesség egészségi állapotát és szubjektív jóllétét vizsgáló makro- és mikro-szintű kutatás keretében a Magyarországra vonatkozóan újradefiniált makroszintű egészségtermelési függvénnyel végzett számítások alátámasztják a képzettség közvetlen hatását a férfiak és nők mortalitási rátájának alakulására. Az egyetemet végzettek arányának növekedése csökkenti a férfiak és nők mortalitási rátáját, miközben az egészséget meghatározó életmód-változók (alkohol-, és dohány-fogyasztás) továbbra is meghatározók. A vizsgálat megkísérelte az önfoglalkoztatás mortalitási rátára való hatásának empirikus mérését is. Az eredmények szerint a dolgozó korú férfiak egészségi állapota szignifikáns hatással van az önfoglalkoztatók arányának alakulására: minél kisebb a mortalitási ráta, annál nagyobb az önfoglalkoztatók aránya. Az önfoglalkoztatók arányának alakulása ugyanakkor jó hatással van az egészségi állapotra: minél nagyobb az önfoglalkoztatók aránya, annál kisebb a mortalitás rátája. A munkanélküliségi ráta és a rejtett gazdaság hatását kiszűrve ez a hatás valójában az önkéntes önfoglalkoztatás egészségre való hatását tükrözi.

A multinacionális vállalatok hazai munkaügyi viszonyokat alakító hatását vizsgáló kutatás középpontjában a munkaügyi konfliktusokat álltak. A válságból fejlesztésekkel előremenekülő acélipari vállalatnál készített esettanulmány megállapította, hogy a munkáltató és a munkavállalók - a nem a rendezett munkaügyi kapcsolatok kultúrájával érkező tulajdonossal a hátuk mögött is - mindvégig megőrzendő értéknek tekintették a csoportszintű kollektív szerződést. A konfliktusok (kiemelten a létszámleépítés) a HR és a szakszervezeti vezetés sztrájkokkal kísért tárgyalásai során - többnyire outplacement útján – találtak feloldásra a globális piac, a poszt-szocialista viszonyok és az európaizálódás sajátos keverékében. A hagyományosan irányadó ágazat legújabb 'nyugati' (IGMetall) szakszervezeti tendenciáira is figyelő helyi szakszervezetek, az 'áramvonalasított' sztrájkszabályzatok keretei között képesek voltak eredményes akciókat levezényelni a 'keleti' tulajdonú vállalatban. Az üzemi, vállalati konfliktusok pozitív módon csatornázódtak be a hazai és európai munkavállalói szövetségek szintjére, ugyanakkor a munka világán túlnyúló szolidaritást váltottak ki a helyi közösségben. Az elektronikai ágazatban elindult elemzés azt vizsgálja, hogy milyen látens vagy nyílt konfliktusok 'zavarják' a rendezett munkaügyi kapcsolatokat, melyek oldódnak meg 'helyben', és melyek csúsznak fel a 'központi' szintre.

AGRÁRGAZDASÁGTAN ÉS VIDÉKFEJLESZTÉS

A magyar gabonatermesztő üzemek technikai hatékonyságának vizsgálati eredményei arra utalnak, hogy a technológiai heterogenitás figyelembe vétele a modellezés során egy olyan ágazatban mint a szántóföldi növénytermesztés is fontos lehet, ahol viszonylag homogén technológiát alkalmaznak. A hagyományos, azonos technológiát feltételező és a heterogenitást figyelembe vevő modellek összehasonlítása azt mutatja, hogy a gabonatermesztő üzemek technikai hatékonyságát a hagyományos modellek jelentősen alábecsülhetik. A becslések a gazdaságok két csoportját különböztették meg. Az első csoportba a kisebb méretű, csökkenő skáláhozadékkal rendelkező extenzív gazdaságok, míg a másik csoportba a nagyobb méretű, növekvő skáláhozadékú intenzív gazdaságok tartoznak.

A fenntartható mezőgazdasághoz szükséges tudás generálásának és átadásának elemzésével foglalkozó kutatás megállapította, hogy a vidékfejlesztés területén erős központosított kormányzati politika a jellemző, amely hivatalosan még az akciócsoportokat sem ismeri el, nemhogy az általuk épített informális hálózatokat és együttműködéseket. Hiányzik a valódi együttműködés a hivatal és hatóságok, valamint a gyakorlatba ültetésükkel foglalkozó csoportok között. Utóbbiak utasításokat kapnak egyes feladatok elvégzésére, talpon maradásuk érdekében más választásuk nincs, mint ezeket beleszólás nélkül teljesíteni. Megállapíthatjuk, hogy általában véve kevés az idő és lehetőség az innovációra és a tudásteremtésre. Az *agrár-környezetvédelem* esetében a központi horizontális irányítás kielégítően működik, ugyanakkor komoly egyensúlytalanságok, valamint torzítások is megfigyelhetők, elsősorban egyes jó érdekérvényesítő képességgel rendelkező mezőgazdasági, valamint politikai csoportok miatt. Ezzel szemben a vertikális irányítás a gyakorlatban nem működik, mivel a helyi vagy mikro-régió szintű horizontális struktúrák (helyi hálózatok, szociális tanulás, alulról induló kezdeményezések, stb.) szinte teljesen hiányoznak a rendszerből. Ebből következik, hogy a helyi vagy mikro régiós intézmények nem léteznek.

JÁTÉKELMÉLET

A rekurzív mag önmagában is egy összetett megoldáskonceptió. Míg teljesen kiegyensúlyozott partíciós függvény alakú játékokra az implementációt már pár éve sikerült igazolni a nem teljesen kiegyensúlyozott játékokban, ahol a maradékmagok lehetnek üresek is, a bevált stacionárius tökéletes egyensúlyokra épülő megközelítés nem járható, így a rekurzív mag implementációjához teljesen új eljárást alkalmaztak.

Kooperatív játékelméleti módszereket alkalmaztak elektromos hálózatokon történő energia-kereskedelem leírására és a korábbi eredményeket mind elméleti, mind gyakorlati szempontból kiterjesztették endogén hálózatokra is általánosítva a rekurzív magot a hálózati játékokra is.

A probléma egyszerűbb, forgalomirányítási változatában az autósok navigációs szoftvereket követve közlekednek, a valódi játék a navigációs cégek között zajlik. Más-más eredmény mutatható ki, ha a cégek kooperatív, s más ha nonkooperatív játékot játszanak. A kutatás során eredményeket kaptak az információs aszimmetriák hatékonyságra gyakorolt hatásával kapcsolatban is.

Definiálták a bizonytalan partíciós függvény formájú játékokat, melyre a korábban kifejlesztett gyenge szekvenciális mag fogalmát általánosították. A játékosztály egy fontos alkalmazása az elektromos energetikai piac, ahol a bizonytalanságot a technológiai elemek lehetséges meghibásodása jelenti.

További vizsgálatuk középpontjában a standard fa alakban megadható játékok irányított aciklikus gráfokon értelmezett játékokká való kiterjesztése állt. A fő kérdés ezzel kapcsolatban az, hogy hogyan lehet egy ilyen kiterjesztés során a játék nukleoluszt gyorsan kiszámíthatóvá tenni. A feladat motivációja való életből származó problémából ered. Ilyen típusú költségmegosztási játék merül fel például infrastrukturális hálózatok kiépítésekor, amennyiben a felmerülő költségeket a hálózati csomópontok között kell szétosztani valamilyen arányban.

Párosításelmélet területén megvizsgálták, hogy a szobatárs probléma azon speciális esetében, amikor a játékosok preferencia listái korlátos hosszúak milyen bonyolultságú a legkevesebb

blokkoló élet tartalmazó megoldás megkeresésének problémája. Elemezték, hogy a mérettel rendelkező tárgyak párosításának feladata mely esetekben bonyolult, és mikor oldható meg hatékonyan, továbbá új közelítő algoritmusokat is adtak a nehéz esetekre.

A szobatárs probléma kifizetéses változatát is vizsgálták. Megmutatták, hogy a stabil megoldás, ha létezik, akkor mindig elérhető lineáris számú blokkolás után. Ezen túl nehézségi bizonyításokat adtak minimális számú blokkoló párt adó megoldások keresési problémájára. Megvizsgálták, hogy a felvételi problémában milyen speciális problémákhoz vezet, ha az egyenlő pontszámú jelentkezőket vagy mind felveszi az adott egyetem vagy mind visszautasítja. A stabil megoldások létezése, optimalitása mellett azzal a kérdéssel is foglalkoztak, hogy mely esetekben éri meg taktikázni a jelentkezőknek.

b) Tudomány és a társadalom

Az intézet kutatási portfóliójában az alapkutatások mellett mindig helyet kapnak aktuális gazdaságpolitikai, jóléti, nemzeti kérdések. Ilyen jellegű témákra néhány példa: a népesség iskolázottságának előrejelzése, a roma tanulók iskolai lemaradásának okai, mélyszegénységben élők számára nyújtott mikrohitelzés magyarországi megvalósításának tapasztalatai, a magyar gazdaság sérülékenységének kialakulása 2001-2008 között témájú kutatás, a Magyarországra települt külföldi cégek kivonulásának (relokáció) meghatározó tényezőit vizsgáló kutatás, a munkapiaci előrejelző rendszer kialakítása.

Az intézet arra is különös hangsúlyt fektet, hogy a társadalom számára hasznosítható kutatási eredményeket megfelelő fórumokon nyilvánosságra hozza, kiadványaikat nyilvános bemutatókon ismertesse, és honlapján az érdeklődő közönség számára hozzáférhetővé tegye.

A *Munkaerőpiaci Tükör* évkönyvsorozat, a Országos Foglalkoztatási Közalapítvány támogatásával immár 12. éve szolgálja a munkapiaci döntéshozók információval való ellátását, a munkapiac iránt érdeklődők tudásvágyának kielégítését és a felsőoktatási hallgatók képzését. A kutatás eredményeit minden évben a sziráki *munkatudományi konferencián* ismertetik, amelyet idén 'Bérek, adók és transzferek' címmel rendeztek meg. A konferencián három közérdeklődésre számot tartó szekcióban hangzottak el előadások. A bérek, adók, transzferek munkakínálati hatásait taglaló előadások aktualitását az adórendszeri és segélyváltások időszakában nem kell hosszasan magyarázni. A közszféra munkaerőpiaca azért került a középpontba, mert a hazai foglalkoztatottak több mint negyede itt dolgozik. A harmadik szekcióban olyan előadások hangzottak el, amelyek a *munkapiaci előrejelző rendszer* kialakítása kapcsán folyó kutatások keretében készültek.

A *Verseny és szabályozás 2011* címet viselő ötödik évkönyv középpontjában a pénzügyi szektor válság alatti újraszabályozása áll. A kötet fontos megállapításokat tartalmaz a válság és a verseny kapcsolatáról, elemzi a bankszabályozást, a központi bankok szerepének változásait, a magyar bankszektor versenyhelyzetét, a pénzügyi szolgáltatásokat igénybevevő fogyasztók viselkedési gazdaságtani magyarázatait. A kötet hálózatos szolgáltatásokkal foglalkozó része a magyar vasúti teherszállítás és az energiaszektor piacnyitás utáni versenyhelyzetét, a szolgáltatóváltás problémáit tárgyalja. A kutatás tanulságai szerint a válságból való kilábalás sebességét nagymértékben befolyásolja, hogy a válságenyhítő beavatkozások során kialakulnak-e újabb versenyakadályok, illetve hogy felszámolták-e a válságban szerepet játszó versenykorlátozásokat.

MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet

Székhely: 7621 Pécs, Papnövelde u. 22., Levelezési cím: 1112 Budapest, Budaörsi út 45.,

Telefon: (+36-1) 309-2652, Fax: (+36-1) 309-2650, E-mail: titkarsag@econ.core.hu,

www.mtaki.hu

Az intézetben született vagy születőfélben lévő kutatási eredmények, szakmapolitikai vélemények, valamint az aktuális gazdasági, közéleti és társadalom-politikai kérdések vitafórumaként működteti *szakmai blogját*, ahol munkatársai rendszeresen közlik véleményüket, írásait, lehetővé téve a társadalmi interakciót. Munkatársai sajtószerepléseit a honlapján kialakított *sajtószemle* rovatban gyűjti és tárja az érdeklődő közönség elé. Angol és magyar nyelvű honlapján naprakész tájékoztatást nyújt a kutatócsoportok főbb tevékenységeiről, kutatói publikációiról, az általa rendezett konferenciákról, szemináriumokról és a fontosabb kutatási projektekről. Kommunikációs stratégiájának fontos eleme a honlap látogatottsági adatok rendszeres értékelése.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2012-ben

Az intézet kutatói szinte valamennyi hazai graduális és posztgraduális közgazdasági képzést nyújtó felsőoktatási intézményben oktatnak. (CEU, BCE, ELTE, DE, PTE stb.) Emellett együttműködési megállapodás keretében segítik a veszprémi Pannon Egyetemen, illetve a Szegedi Tudományegyetemen folyó doktori képzést. Kutatói tanítanak külföldi egyetemeken (Cardiff University, UK Open University), külső munkatársak neves külföldi kutatóintézetekben (CEPR, IZA) Egyik fiatal kutatója a University of California egyetemen folytat ösztöndíjas tevékenységet, másik fiatal munkatársa Firenzében a European University Institute-nál tölt egy évet Max Weber poszt-doktori program keretében.

Az intézet tizenkettedik alkalommal rendezte meg a Nyári Műhelyt, amellyel a külföldön tanuló vagy hivatásukat külföldön gyakorló közgazdászok számára nyújt fórumot. A pekingi School of Economics and Business Administration (SEBA) of Beijing Normal University-vel korábban kötött együttműködés keretében Pekingben nagy sikerrel rendezték meg harmadik közös konferenciájukat.

Szakértői tevékenységet folytattak a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság, az EU Employment Observatory, az Európai Unió 7. keretprogramja, az Európai Központi Bank számára. Hozzájárultak az Európai Bizottság „Horizon 2020” programtervezetéhez és a „Nemzeti Kutatás-fejlesztési és Innovációs Stratégia 2020” c. dokumentumhoz. Részt vettek az EU Skills Panorama fejlesztésében, kutatója tagja a European Centre for the Development of Vocational Training szakértői hálózatának, másik kutatója közreműködött a „NEKIFUT” projekt (Nemzeti Kutatás-fejlesztési Infrastruktúra Felmérés és Útiterv) módszertani megalapozásában, és a zárójelentés elkészítésében. Az intézet tanácskozási joggal képviselteti magát a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságában és az Indikátor Albizottságban, részt vettek a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia indikátorrendszerét kialakító tanulmány elkészítésében.

Számos kutatója alapítója, elnökségi tagja a Magyar Közgazdaságtudományi Egyesületnek, elnökségi tagként részt vesznek a Magyar Közgazdasági Társaság munkájában.

IV. 2012-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

26 OTKA témája futott az évben, ebből 10 új téma indult. Pályázati tevékenységében kiemelkedő fontosságú a Munkaerő-piaci előrejelzések készítése, szerkezetváltási folyamatok előrejelzése TÁMOP - 2.3.2-09/1 kiemelt projekt megvalósítása. A Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra központja által kiírt pályázatokon támogatást nyertek a Verseny és szabályozás következő évi kötete és két másik kutatási projekt megvalósítására. Az Országos

Foglalkoztatási Közalapítvány ebben az évben is támogatta a Munkaerőpiaci Tükör évkönyvet.

Megkezdődött az EU 7 keretprogram által finanszírozott 'Növekedés, innováció és versenyképesség: a kohézió elősegítése Kelet- és Közép-Európában' c. és az Agrár-élelmiszeripari termékpályák nemzetközi összehasonlítása: a versenyképességüket és teljesítményüket meghatározó tényezők az EU-ban és nemzetközi piacokon' c. kutatási projektek megvalósítása. Szerződés-kötés alatt áll az 'Európai versenyképesség feltérképezése' c. projekt, amelynek az intézet lesz a koordinátora.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk

Altwicker-Hámori Sz. - Köllő J.: Whose children gain from starting school later? : Evidence from Hungary. *Educational Research and Evaluation* Vol. 18. No. 5. 2012. p. 459-488.

Bakucs L. Z. - Falkowski, J. - Fertő I.: Price transmission in the milk sectors of Poland and Hungary. *Post-Communist Economies* Vol. 24. No. 3. 2012. p. 419-432.

Békés G. - Muraközy B.: Magyar gazellák: A gyors növekedésű vállalatok jellemzői és kialakulásuk elemzése. *Közgazdasági Szemle* 59. évf. 3. sz. 2012. p. 233-262.

Békés G. - Muraközy B.: Temporary trade and heterogeneous firms. *Journal of International Economics* Vol. 87. No. 2. 2012. p. 232-246.

Biró P. - Kern, W. - Paulusma, D.: Computing solutions for matching games. *International Journal of Game Theory* Vol. 41. No. 1. 2012. p. 75-90.

Biró P. - Manlove, D. F. - McDermid, E. J.: "Almost stable" matchings in the Roommates problem with bounded preference lists. *Theoretical Computer Science* Vol. 432. 2012. p. 10-20.

Bojnec, S. - Fertő I.: Complementarities of trade advantage and trade competitiveness measures. *Applied Economics* Vol. 44. No. 4. 2012. p. 399-408.

Bojnec, S. - Fertő I.: Does EU enlargement increase agro-food export duration? *The World Economy* Vol. 35. No. 5. 2012. p. 609-631.

Cseres-Gergely Zs.: Can the modernisation of a public employment service be an effective labour market intervention? : The Hungarian experience, 2004-2008. *European Journal of Government and Economics* Vol. 1. No. 2. 2012. p. 145-162.

Elek P. - Köllő J. - Reizer B. - Szabó P. A.: Detecting wage under-reporting using a double-hurdle model. In: Lehmann H. - Tatsiramos K. (eds.): *Informal employment in emerging and transition economies*. Bingley: Emerald Group Publishing Ltd., 2012. p. 135-166. (Research in Labor Economics; Vol. 34.)

Fazekas K. - Benczúr P. - Telegdy Á. (szerk.): Munkaerőpiaci tükör, 2012. Budapest : MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet; Országos Foglalkoztatási Közhasznú Nonprofit Kft., 2012. 423 p.

Fazekas K. - Scharle Á. (szerk.): Nyugdíj, segély, közmunka : A magyar foglalkoztatás-politika két évtizede, 1990-2010 [E-book]. Budapest : Budapest Szakpolitikai Elemző Intézet; MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, 2012. 306 p.

Fleiner T. - Sziklai B.: The nucleolus of the bankruptcy problem by hydraulic rationing. *International Game Theory Review* Vol. 14. No. 1. 2012. p. (1250007)-1-11.

Garay B. M. - Simonovits A. - Tóth J.: Local interaction in tax evasion. *Economics Letters* Vol. 115. No. 3. 2012. p. 412-415.

Görg H. - Kneller R. - Muraközy B.: What makes a successful export? : Evidence from firm-product-level data. *Canadian Journal of Economics-Revue canadienne d'économique* Vol. 45. No. 4. 2012. p. 1332-1368.

Halpern L. - Muraközy B.: Innovation, productivity and exports : The case of Hungary. *Economics of Innovation and New Technology* Vol. 21. No. 2. 2012. p. 151-173.

Herrendorf, B. - Valentinyi Á.: Which sectors make poor countries so unproductive? *Journal of the European Economic Association* Vol. 10. No. 2. 2012. p. 323-341.

Karsai J.: A kapitalizmus új királyai : Kockázati tőke Magyarországon és a közép-kelet-európai régióban. Budapest : Közgazdasági Szemle Alapítvány; MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet, 2012. 249 p.

Kertesi G. - Kézdi G.: A roma és nem roma tanulók tesztteredményei közti különbségekről és e különbségek okairól. *Közgazdasági Szemle* 59. évf. 7-8. sz. 2012. p. 798-853.

Kóczy Á. L.: Beyond Lisbon : Demographic trends and voting power in the European Union Council of Ministers. *Mathematical Social Sciences* Vol. 63. No. 2. 2012. p. 152-158.

Madarász A.: Adósság, pénz és szabadság. *Közgazdasági Szemle* 59. évf. 5. sz. 2012. p. 457-507.

Neményi J. - Oblath G.: Az euró bevezetésének újragondolása. *Közgazdasági Szemle* 59. évf. 6. sz. 2012. p. [569]-684.

Sass M.: Internationalisation of innovative SMEs in the Hungarian medical precision instruments industry. *Post-Communist Economies* Vol. 24. No. 3. 2012. p. 365-382.

Semjén A.: A tandíj közgazdaságtana. *Közgazdasági Szemle* 59. évf. 1. sz. 2012. p. 31-62.

Szentpéteri Á. - Telegdy Á.: Political objectives and privatization decisions: Selection of firms for privatization or long-term state ownership in Romania. *Economics of Transition* Vol. 20. No. 2. 2012. p. 299-313.

Valentiny P. - Kiss F. L. - Nagy Cs. I. (szerk.): Verseny és szabályozás, 2011. Budapest: MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, 2012. 371 p.